

csolta pénzügyi intézkedés a polgárok vagyonában kárt okoz, annak következményét az állam viselje. A forgalmi korlátozások és fizetési tilalmak a pénz értékállandságának megmentése céljából az összesség érdekében adattak ki, az esetleges károk megtérítését is közteherviselés alakjában mindenkinek vállalnia kell. A kártérítés kérdésének megoldása végeredményben tehát a *pénzügyi politika* feladata leend.¹⁷⁾

A tárgyalt kérdés különben még azért is túlnő a magánjog határain, mert gazdaságilag nagy jelentőségű üzletágak lételemük függnek az effektív kikötés jogi sorsától. Eltekintve u. i. a túlnyomó részben külföldi vonatkozású jelzálogkölcsönöktől és hosszú lejáratú kötvényektől, a különböző biztosítási-, takarékbetéti- és más közönséges kölcsönügyleteknél állandóan alkalmazzák az effektivitási klauzulát. Ez utóbbi ügyletek a hazai hitelezők és hazai adósok között jönnek létre és életbevágóan fontos közgazdasági érdek, hogy a jövőben is akadálytalanul létrejöhessenek. Ezek az üzletágak azonban teljes jogbiztonságot követelnek, különben elsorvadnak és kipusztulnak. A hitelezők csalódása halálos csapást mérne az ú. n. valutabiztosításokra, valutatakarékbetétekre, és hasonló üzletágakra. A hitelezők bizalmát már úgyis a minimumra csökkentette az állam valorizációs politikája, féltő gonddal kell tehát örködni és intézményesen biztosítani, hogy a megrendült bizalom teljesen meg ne szűnjék és vele el ne tűnjék a kapitalista gazdálkodásnak éltető eleme is: a hitel.

Ifj. Dr. Nagy Dezső.

JOGALKOTAS.

Doroghi Ervin részvényovella-tervezete.

Az igazságügyminisztérium részéről nemrégiben közzétett részvényjogi törvénytervezet felől véleményadásra felkért szakértői között *Doroghi Ervint* már eleve különös súly és figyelembevétel illette meg, egyéni kimagasló kvalitásai mellett főképp azért, mert az idevágó kérdésekkel elméletileg és különösképp de lege ferenda is évtizede már, hogy a legbehatóbban foglalkozik, s mert a részvénytársaságok magánéletébe, belső strukturájába, küzdelmeibe és célkitűzéseibe oly sokoldalú és mélyreható bepillantásokra tehetett szert, aminőkkel más prominensebb magyar jogász

¹⁷⁾ Ugyanakkor, amikor likvidálásra kerül a 690/1931. M. E. rendelettel létesített Külföldi Hitelezők Alapja.

alig rendelkezik. Magam is feszült érdeklődéssel vártam, mit fog az előadói tervezethez szólni, s különösen, vajjon osztani fogja-e és mennyiben azokat az álláspontokat, amelyeket jómagam, mint az előadói tervezet felől szintén véleményadásra felkértek egyike, jelentésemben, úgyszintén az Egyetemet Végzett Revizorok Egyesületében nemrégiben tett felszólalásom során elfoglaltam. Doroghi véleményének és ellenjavaslatának most megjelent szövegéből¹⁾ örömmel és elégtétellel állapítom meg, hogy az alapvető kérdésekben szinte meglepően hasonló felfogásokat vallunk, ami annál érdekesebb, mert véletlenül még csak tudomásunk sem volt egymás párhuzamos működéséről e téren és így bármiféle szellemi kölcsönhatás — legyen az még oly közvetett vagy tudat-alatti is — fizikailag ki volt zárva. Jellesül amit a kötelező revízióknak a reform homlokterébe állítása tekintetében helyeslő, az igazgatósági tagok és alkalmazottak képviseleti jogának korlátozása és a nagyrészt részvényesek felelősségének szabályozása ellen aggályokat nyilvánító, a vezetők javadalmazásának kérdésében proponált újításokkal szemben a magánrendelkezés elvét kidomborító, a javadalmazások közgyűlési leszállításának gondolatával szemben a magángazdasági rend és a többségi elv nevében tiltakozó állásfoglalások tekintetében Doroghi véleménye tartalmaz: mindabban teljesen kongruensen haladtunk. Egyetértünk abban is, hogy az értékpapírletétek elidegenítésének és megterhelésének szabályozása nem ebbe a törvénybe való s abból, amit Doroghi az igazgatóság felvilágosítandó kötelezettsége tekintetében kritikailag kifejt és ellenjavaslatában proponál, egyetértést vélek közöttünk megállapíthatni tekintetben is, hogy ezt a részvényesi jogot nem szabad honorálni azon a határon túl, ahol az összeütkezésbe kerül a társaságnak diszkrécióra és elhatározási szabadságra irányuló jogával.

Ily körülmények között nem is lehet céлом, hogy Doroghi véleménye és a saját felfogásom között részletes párhuzamot vonjak. E sorok inkább arra valók, hogy röviden ismertessék Doroghi ellenjavaslatának alapvonalait s azok elvi helyeslése és a részletes vita alapjául elfogadásra ajánlása mellett egy-két szerény kiegészítést vagy szabatosítást vessenek fel.

A rt.-okra ez idő szerint fennálló alaptőkeminimumot D. 300.000, illetőleg 100.000 P-re emeli fel. Kisebb vállalatoknak módot ad arra, hogy kft.-okká alakuljanak át. Az elővételi jog szabályozásában D. messzebb megy, mint a

¹⁾ Részvényjogi Novella. Vélemény és Ellenjavaslat. Irta: Dr. Doroghi Ervin. Budapest. A Magyar Jogászegylet kiadása, 1932.

legtöbb. eddigi törvényhozási mű: szerinte e jog elvileg a részvényeseket illeti meg részvényeik arányában. Ettől eltérésnek csak akkor van helye, ha illet már a tervezet megengedett, továbbá convertible bondokra való áttérés és egyesülés esetében, végül, ha ezt a társaság léteérdeke mulhatatlanul megkívánja, amit egyetértőleg állapít meg a kereskedelmi- és a pénzügyminiszter, tőzsdén jegyzett részvényeknél a tőzsdetanácsnak, más részvényeknél szükség esetében szakértőknek és az érdekelt részvényeseknek a cégbíróság útján történt meghallgatása után. Mellőzöm itt a technikai részletkérdések tömegét, amely e szabályozásban még megoldatlan és amelyre nézve fenn kellene tartani a rendeleti utat, s csak annak az aggálynak óhajtanék hangot adni, vajjon „mulhatatlanul megkívánja“-e akár az érdekelt részvényesek, akár a társaság érdeke, akár pedig a közérdek, hogy ebben a lényegében magánjellegű kérdésben két miniszter döntsön? Vagy egyéni joggá tesszük az elővételi várományt (amit egyébként túlzásnak tartanék): akkor nem kell a kivétel; vagy a társaság érdeke a döntő: akkor a kvalifikált többség megkívánása teljesen megnyugtató biztosíték, megnyugtatóbb, mint a miniszteri diszkréció, amely a társaság földi sorsának annyira fölötte lebeg a magas menyekben, hogy valami különösen meleg érdeklődés és megértés helyébe könnyen tódulhat be a bürokratikus sablón.

A mérlegelési szabályok D.-nál sokkal mélyebben mennek a részletekbe, mint a kormánytervezetben. A szabályozás a közismert és kipróbált mérlegelési elvekre támaszkodik és egyfelől a mérlegvilágosság, másfelől a mérlegvalódiság kívánalmait tartja szem előtt. Óvakodik azonban ama túlzások átvételétől, amelyekben a kormánytervezet kétségtelenül szenved, amikor igazgatók javadalalmazásának, a részükre adott kölcsönöknek és előlegeknek részletes kimutatását és közzétételét kívánja meg. A mérlegvilágosság követelménye különös élességgel domborodik ki a nyereség- és veszteségszámla felállítás körül, amelynek ez idő szerint is szokásos konstrukciója kiválóan alkalmasnak bizonyult a társaság valódi vagyoni helyzetének — elleplezésére. Megbízható nyereség- és veszteségszámla megkövetelése többet lendítene a publicitás gyakorlati értékén, mint bármilyen kérdezési jog és közlési kötelezettség.

Ahol a kötelező revízió érvényesül, ott D. szerint a felügyelőbizottság számára nincs többé tér. Azon a szűkebb körön belül, ahol az még megmaradna, néhány megszívlelésre méltó újítással igyekszik D. annak ellenőrző működését hatékonyabbá és komolyabbá tenni. Ilyen jelesül, hogy a felügyelőbizottság tagjai ellenőrző tevékenységüket

nem úgy mint eddig csak testületileg, hanem külön-külön is gyakorolhatják, hogy a felügyelőbizottság hites könyvvizsgálót vagy más szakértőt alkalmazhat, ha ezt a társaság érdekében célszerűnek tartja, s köteles bármely tag kívánására ezt tenni, hacsak a többség nincs más véleményen, amikor azonban a kisebbségben maradt és tiltakozó tag szabadul a kártérítő felelősség alól; végül, hogy a vezetők alkalmazási és a társasággal kötött egyéb ügyleteit közölni kell a felügyelőbizottsággal. Ellentétben a kormánytervezettel, D. megelégszik a közlés kötelezettségével és nem teszi érvényességi kellékké a felügyelőbizottság hozzájárulását, ami persze a szankciót ama személyek kártérítő kötelezettségévé fokozza le, akik a közlés elmulasztásával köteleltségességét követték el. De teljesen osztom azokat az érveit, amelyek alapján ezzel megelégszik és kizárja e kérdéseknek a nagy nyilvánosság előtt való szellőztetését.

Ama vállalatoknál, ahol kötelező revízió van, a felügyelőbizottság D. tervezete szerint elesnék és az igazgatóság szerepkörének kettéosztásával ügyvezető igazgatóság és igazgatótanács alakulna. Az előbbi a végrehajtó szerv, az utóbbi a felügyelőbizottság kibővített hatáskörét nyerné. Az előbbi tagjainak felelősségét D. felfokozza, az utóbbi tagjait a megkívánható gondosságnak megfelelő mértékig enyhíti. A magyar megánjognak az egyetemleges felelőséggel szemben amúgyis táplált tartózkodását éleselméjűen használja fel D. arra, hogy bizonyos enyhébb esetekben a bíróság az igazgatótanács tagjait is csak pro rata tehesse felelőssé. (33. §. 5. bek.) Néhány ellenészrevétel: 1. mit kell érteni az alatt, hogy valamely ügyletet ügyvezető igazgató „közvetve” köt a társasággal (D. 21. §. 2. bek., 22. §. ut. bek.)? 2. melyek a „szokásos”, „általánosan megállapított”, „tényleg alkalmazott” feltételek (D. 21. §. 2. bek. a), b) pont)? Ily uszó határok mellett hogyan tudhatja az ügyletkötő igazgató, vajjon a konkrét esetben kell-e vagy nem kell az igazgatótanács hozzájárulása? Ha jól ítélem meg a helyzetet, még mindig foghatóbb kritérium lenne az, vajjon az ügylet a vállalat rendes üzletkörét meghaladja-e és vajjon az ügyletből az igazgatóra nem háramlott-e oly rendkívüli előny, amelyben harmadik személy, ha ugyanazt az ügyletet kötötte volna meg a társasággal, nem részesedett volna. 3. Túlmessze menőnek tartom azt a kívánalmat, hogy az ügylet ne járjon semmiféle hitelezési kockázattal (u.-ott c) pont). Teljesen elegendő annak megkívánása, hogy az igazgató vagyoniilag ugyanazt a bonitást nyújtsa, amelyet azonos ügyletnél a társaság harmadik személlyel szemben megkívánt volna. 4. A 24. §. 3. bek. aggályos. A közgyűlés által

adott felmentvény az igazgató kártérítési kötelezettsége szempontjából egyáltalán nem jöhet tekintetbe, mert a közgyűlésnek nincs módjában hitelesen megállapítani, vajjon felmerült-e kár, mutatkozik-e vétkesség, fennáll-e a kettő között az okozati összefüggés. Mindezt csak a bíróság tisztázhatja a per során és annak garanciái mellett. Ha az igazgatót nem is terheli rosszhiszeműség, még mindig terhelheti culpa lata, amely dolo comparatur, de culpa levis esetében is benne kell maradnia a felelősségben mindenkinek, aki mások ügyeit hivatásszerűleg viszi. Ugyanennek kell állania más károsulttal szemben is, s semmi szükség arra, hogy a jogbizonytalanságot fokozzuk és a felelősségérzetet csökkentjük a bíróságnak adott carte blanche útján oly irányban, hogy az a kártérítés *jogalapja* kérdésében is teljesen szabad kezet nyerjen.

A büntető rendelkezések tekintetében is bölcs önmérséklés jellemzi D. tervezetét, szemben a kormánytervezet amaz illuziójával, hogy a gazdasági életbe rendet lehet hozni és az üzletvitel tisztességét biztosítani lehet drákói büntető rendelkezésekkel. Inkább az ellenkező igaz: minél drákóibbak azok, annál kevésbé alkalmazzák.

A részvényjogi reform sok nyugtalanságra okot adó ügye mindenkit kielégítő nyugvópontra jutna, ha azt Doroghi Ervin tervezetének alapulvételével oldanák meg.

Dr. Meszlény Artur.

Bérleti jogszabályok alakulása. Egyik korábbi számunkban már ismertettük azt a kérdést, vajjon a gazdasági lehetetlenülés jogszabályának érvényesítésével szabadulhatnak-e a lakásbérlők a jobb gazdasági viszonyok közepette kötött, de már felette súlyossá vált bérleti szerződésektől avagy köti-e az őket továbbra is, amíg a szerződés a lakásbérlési szabályok általános rendelkezései szerint fel nem bontható?

A budapesti központi kir. járásbíróság — a napilapokban is ismertetett döntések szerint — hajlik arra az álláspontra, hogy gazdaságilag lehetlenné vált az a lakásbérlési szerződés, amelyet a felek oly időben stipuláltak, amikorra a gazdasági viszonyoknak nagymérvű leromlása előre még nem volt látható. Ennél a döntésnél nyilván az a szempont is szerepet játszott a bírói mérlegelésben, hogy a lakások az utóbbi időben igen jelentős mértékben alábbszállottak és így méltánytalan volna, hogy az a lakó, aki több évre terjedő bérlési szerződést kötött, változatlan mérvben tartozzék bérét továbbra is megfizetni.

Mi továbbra is fenntartjuk már kifejtett azt az álláspontunkat, hogy ez a kérdés a *rendelkezésre álló jogi esz-*

